

1) Pavlína: Zanikla by společnost.....	1
2) Miroslav: Stav kdy chybí právo je pro moderní společnost nepředstavitelný	1
3) Petra: Nepozastavovali bychom se nad tím, že Italové nezastavují na křižovatkách	2
4) Petra II. – Bez práva není společnost	3
5) Aneta: Právo dělá člověka.....	3
6) Miroslava: Musely by se postarat jiná moc či instituce	4
7) Jan: silní, drzí a chytří by utlačovali většinu	4
8) Petra III.: lidé chovající asociálně by vycítili možnost	4
9) Veronika: buď by nastoupil morální zákon, nebo zákon džungle, záleželo by na lidech samotných.....	4
10) Marcela: Pouze si právo jako předpis nahradí jinou formou dohledu, organizace a jistoty.	5
11) Pavla: zvykové právo tvoří základ společnosti; bez jistoty to nejde	5
12) Zuzana: Náboženství by nastoupilo jako normativní systém; svévole je dlouhodobě neudržitelná	5
13) Jakub: Zhroucení práva by vedlo pouze k nastolení jiné formy práva, pravděpodobně autoritářské.....	6
14) Karel: Právo by znovu vzniklo.....	6
15) Eva: Ve společnosti by nedošlo k rozkladu, chaosu a anomii. Kromě práva totiž existují i jiné, paralelní systémy norem.....	6

1) Pavlína: Zanikla by společnost

Pokud by přestala fungovat veškerá práva, zcela určitě by to mělo za následek **konec** nejen naší moderní **společnosti** a veškerých vztahů v jejím rámci existujících, ale také jakékoli jiné společnosti, neboť právo není něčím, co se objevilo jednorázově, ale je to instituce budovaná od počátků lidstva. Po zániku práva by nastala situace, kdy všichni by mohli vše a zároveň nikdo nic a lidstvo by pravděpodobně začali ovládat ti nejsilnější dle svého uvážení. Nepříjemná představa....

Ačkoli bych mohla hlouběji spekulovat o následcích zániku veškerého práva, z důvodu náročnosti a obsáhlosti takové debaty se raději zaměřím pouze na jedno ze základních práv člověka – právo na soukromé vlastnictví.

V případě neexistence tohoto práva by naše domy, auta, lednice, televize, počítače, ponožky a prostě vše, co považujeme za naše, najednou naše nebylo a bylo všech. Zkrátka kdykoliv by si to mohl kdokoliv vzít a pak vaše nohy, i když by to byly jen obyčejné ponožky, budou v zimě mrznout.

Ať již naše společnost prošla mnoha etapami, právo na soukromé vlastnictví bylo, je a bude porušováno. Především ze strany jedinců, kteří v podobě krádeží, loupeží, tunelování a mnoha dalších s tím souvisejících trestných činů porušují práva ostatních.

I nám bylo jednou toto právo odepráno. Před lety se nám za slušné peníze podařilo sehnat auto, přesněji Škodu 105S, které jsme si uvedli do, řekla bych, velmi dobrého stavu a byli jsme na to náležitě hrdí. Přesto to bylo 20 let staré vozidlo, a proto jsme nevěřili vlastním očím, když jedné noci zmizelo z parkoviště. Pro policisty vrak v hodnotě několika málo tisíc, pro nás prozatím nejcennější majetek, neboť možnost dopravit se kamkoliv a kdykoliv, kam vede silnice, vás zbavuje závislosti na hromadných dopravních prostředcích a tudíž je tu prvek určité svobody. A svoboda je člověku tím nejcennějším. K našemu překvapení se nám však za několik týdnů policisté ozvali s tím, že „škocna“ byla nalezena (avšak pachatelé nikoli), a dokonce v pojízdném stavu. No po pravdě pojízdná nebyla, ale s pomocí několika tisícovek se nám ji podařilo zprovoznit a ještě dva roky nám statečně sloužila. Takže šťastný konec.

Možná, že si zlodějíčkové uvědomili, že svým činem porušili naše právo na soukromé vlastnictví, ale pravděpodobnější verze bude, že jim došel benzín v nádrži, kterou jsme těsně před krádeží zaplnili po okraj.

2) Miroslav: Stav kdy chybí právo je pro moderní společnost nepředstavitelný

Bez práva?

Napadá mě např. Poválečný stav v nově osvobozeném Československu. Právní systém propojený již v každodenním životě občanů a zabazpečující chod státu, najednou v posledních dnech války jakoby ztrácí na významu. Blíží se „nová“ doba. Na scéně se objevuje instituce msty, živená dlouhotrvajícím kolektivním traumatem národa. Doba, kdy se bortí staré pořádky a nové se ještě nestačili zkonstruovat, může představovat

jisté vakuum právního řádu. Objevují se případy lynčování, práva ulice a davu, jež neleží na žádném psaném podkladu ale jež jsou svým způsobem legitimizovány, právě díky jedinečné konstelaci událostí napříč prostorem a časem.

Úvaha výše mě vede ještě k jedné paralelní situaci stavu bez práva. Opět bohužel případ z naší vlastní historie. Před 40 lety došlo před zraky mnoha svědků, kamer, zahraničních pozorovatelů k bezprecedentní situaci na evropské půdě v moderní historii. Sovětská okupace, bez jediného legitimního nároku na vstup se svými vojsky na území svrchovaného státu (smlouva o pobytu sovětských vojsk a byl podepsána až někdy v říjnu, nemýlím-li se) ma na svědomí stovky nevinných životů. Pokud je mi známo, žádné zločiny nebyly na našem území údajně spáchány a nikdo nebyl potrestán.

Stav, kdy chybí právo (jako souhrn právních norem a její aplikace) je pro dnešní společnost nepředstavitelný. Již jen cesta a dějiny lidstva byly velkou měrou formovány právě existencí smluvních vztahů, feudalismus, trestní, občanské právo – modelování institucionálních norem a vůbec charakteru vztahů... Právo a jeho aplikace představuje pravděpodobně klíčovou konstrukci společenského života, jež se velkou měrou podílí na předpověditelnosti lidského jednání. Stav existence práva a stav neexistence práva lze velmi hrubě přirovnat k hokejovému zápasu. V prvním případě probíhá hokej v podobě, jak jej známe, ve druhém případě chybí mantinely a rozhodčí. (velmi zjednodušeno) ☺

3) Petra: Nepozastavovali bychom se nad tím, že Italové nezastavují na křižovatkách

Pravděpodobně by nastala anarchie a u většiny lidí by se projevila horší stránka jejich osobnosti. Nicméně jsem přesvědčená, že by bylo zajímavé takovou společnost sledovat. V situaci, kdy nad lidmi visí hrozba zákona, trestajícího nevhodné chování, je lidská morálka určována právě touto skutečností. Málokdy poznáme, jestli se lidé chovají podle zákona jen proto, že se bojí důsledků chování opačného, anebo protože takové je jejich přesvědčení. Ve společnosti bez práva bychom mnohem snáze rozeznali ty, u kterých **funguje morálka autonomní** a vyprofilovaly by se tedy skutečné osobnosti, ke kterým by ostatní měli důvod vzhlízet jako k lidem nezvykle charakterním. Je ale pravdou, že takovíto jedinci by byli spíše výjimkou.

Svět není černobílý, všechno má své světlé a stinné stránky. Stejně tak právní systém není zdaleka bezchybný. Tak jako se v právní společnosti vyskytují určité nešvary, tak společnost opačného charakteru musí mít určitá pozitiva, i když by se nám to tak nemuselo na první pohled jevit.

Je také faktem, že právo někdy život spíše komplikuje. Stačí se podívat na nekonečné soudní tahanice, které trvají i celé dlouhé roky a přesto nikdy nedospějí k uspokojivému závěru. Ve společnosti, kde právo nefunguje, by se pravděpodobně spory řešily „ručně stručně“. Tak namísto toho, aby celebrita cítící se uražená článkem v bulvárním plátku, podala žalobu na daný časopis, přišla by za autorem a vyřídila spor během několika málo minut.

Vzhledem k neexistenci práva by se v takovéto společnosti nepsivaly žádné smlouvy a dohody a lidský život by byl tudíž v mnohém založen na důvěře na důvěře zaměstnance, že dostane zaplacen od svého zaměstnavatele, na důvěře kupujícího, že výrobek, za který zaplatil, není vadný. Nespornou nevýhodou je, že pokud by byla důvěra zklamána, neměli by lidé nikoho, kdo by mohl autoritativně stanovit, že má být dostáno ústní dohodě, která mezi oběma stranami proběhla.

Jsou ovšem oblasti, ve kterých mi absence práva připadá naprosto katastrofická.

Nemluvíme teď jen o tom, že by neexistovalo nic, co by zakazovalo vraždu, krádež, či znásilnění. Stačí se podívat do běžné reality, na naše běžné každodenní životy. Všichni ráno vstaneme a spěcháme do práce a do školy a stáváme se tak účastníky silničního provozu. Jak by ale taková dopravní situace vypadala, kdyby se na křižovatkách neuplatňovalo pravidlo

pravé ruky nebo kdyby dokonce vozidla nejezdila vždy vpravo, to je velice těžké si představit.

Troufnu si ale říct, že už bysme se nepozastavovali nad takovými banalitami, jakože **italové nezastavují na křižovatkách**, nebo že přednost má ten, kdo troubí hlasitěji. Úmrtnost na silnicích by jistě výrazně stoupla a těžko říct zda by bylo bezpečnější používat osvědčené dopravní prostředky jakými jsou automobily, vlaky či autobusy, nebo chodit po svých.

Už jsem udala příklady situací, kdy by se bezprávní společnost projevovala zcela negativně a kdy naopak možná lépe než společnost, na kterou jsme zvyklí.

Myslím si ale, že v určitých ohledech by se lidský život příliš nelišil od našeho zaběhlého standardu.

Například oblast rodiny do jisté míry reguluje právo rodinné, ovšem z velké části jen podává předobraz toho, jak by rodina měla fungovat. Sám stát do rodiny nijak nezasahuje, neuvězní muže proto, že byl své manželce nevěrný ani nedá rodičům pokutu, když se svým dětem nevěnují tolik, jak by měli, z důvodu pracovního vytížení. Z tohoto důvodu si myslím, že rodinné soužití by absencí práva nebylo nějak výrazněji ovlivněno.

Moje úvahy už mi ale začínají připadat až příliš naivní. Celá tahle situace je čistě hypotetická, jelikož si nedokážu představit, že by společnost, ve které by nefungovala nějaká forma práva, vůbec mohla existovat. Kdyby taková situace na chvíli opravdu nastala, tak by vznikl obrovský chaos, ve kterém by měřítkem pravdy byla fyzická síla a skupina lidí, která by svoje názory dokázala prosazovat nejtvrději, by se dříve či později postavila do čela společnosti a vytvořila své vlastní právo, vlastní zákony, které ať by byly dobré nebo špatné, zbytek společnosti by byl nucen se jimi řídit.

4) Petra II. – Bez práva není společnost

Každá společnost by měla být založena na základech soudržnosti a spravedlnosti, které by měli být nějak zajištěny. Pokud nemohou být zajištěny právně, je potřeba najít jiné pojítko lidu. Jednou z možností je založit je na nějaké náboženské ideologii, např. na křesťanství, kdy lidé v něco věří a podle toho se chovají a jednají. V křesťanství věří, že Bůh provede boží soud, že všichni lidé jsou si před Bohem rovni. Určitě by se dalo polemizovat nad tím, že je to jistý druh práva, ale na druhou stranu není nějak vědecky dokázaný, nevíme, jakým způsobem Bůh soudí, kde má hranice (koho do království božího pustí a koho ne - i hříšníkům může být odpuštěno). Pro lidi je náboženství jaká si hnací síla, kterou mají v hlavě (svědomí), a ve kterou věří, že je správná. Doufají, že se všem dostane spravedlivého soudu, když ne v jejich reálném světě, tak alespoň ve světě posmrtném. Tato možnost ale předpokládá, že všichni lidé budou věřící v Boha.

Druhou možností by mohlo být založení společnosti na předávání tradic a zvyků z generace na generaci, kdy dochází ke snaze vychovat jedince, který bude čestný a spravedlivý, na základě rodinné výchovy. Ale ani tato možnost není bez chyb. Musel by zde být předpoklad, že všichni lidé mají stejnou, nebo alespoň podobnou výchovu.

Určitě existuje mnoho dalších možností, jak se snažit tento bezprávní stav nějak vyřešit, ale myslím si, že **vždycky je alespoň v malé (přemalé) míře přítomno právo**, nebo nějaká část z něj. Tudíž si myslím, že pokud by nebylo právo vůbec přítomno, nastal by ve světě chaos, lidé by si dělali co chtěli a neohlíželi se na druhé. Otázkou zůstává, jestli by bylo možno hovořit o společnosti jako takové, když by v ní nebyl právní řád. Nebyla by to spíše jen masa tvorů, kteří jednají bez nějakého omezení? Když by se rozpadl právní řád, neznamenalo by to i rozpad společnosti?

5) Aneta: Právo dělá člověka

Svoji úvahu začínám prostou myšlenkou: nastane zmatek a každý bude sobě svým pánem, dělat si co chce... to je přece jasné!

Poté mě napadají další a další navazující myšlenky – lidé, kteří se doteď drželi pořádku a řádu – **budou se jej už z pouhé zvyku držet i dál?** Co další generace, které teprve přijdou? Taky se budou držet zvyků, jež už jim pouze předali jejich rodiče, prarodiče? Nebo opravdu bude naprostá svoboda v tom dobrém i špatném pojetí? Pocit bezpráví přinese s sebou i pocit svobody a volnosti, takže lidé přemění ze dne na de, z hodiny na hodinu, své jednání, chování a smýšlení jen proto, že již neexistuje neviditelné oko Velkého Bratra, který nad námi drží dohled – všudypřítomného práva.

V dnešní době se v různých koutech na celém světě setkáme s bezprávím. A to je pouhý zlomek světa. Představuji si, že by se 6 miliard chovalo dle svého, neregulováno právem a spravedlností. **Zmizela by i úcta ke druhému, solidarita a ten „prostý“ pocit bezpečnosti, protože člověk by nebyl regulován právem.**

Listina základních práv a svobod má něco do sebe. Už pouhým svým názvem napovídá, že přestože člověk má určité povinnosti k druhým, hlavně svá práva a svobody. Mimo jiné i právo na svobodu, samozřejmě za určitých pravidel, právních jak jinak. Je to prostě stále dokola. Také si to můžeme vyložit že člověk, který je v právu a právem chráněný, je i svobodný.

Jedna idea patří i právu nepsanému v paragrafech a odstavcích, které upravuje snad vše, co opravuje mezilidské vztahy na poli obchodním, osobním, správním atd. Pro mě samotnou je totiž důležitá myšlenka docela „obyčejného“ práva každého člověka. Na život, dýchání, myšlení.. zkrátka na hodnoty, jež činí člověka lidským tvorem. Přesněji řečeno žijícím tvorem. Při absenci tohoto práva by život ani nebyl.

V dnešním světě poznáváme především povinnosti. K těm ale nutně náleží i jejich protiklad. Od doby Chamurappiho zákoníku již uběhl nějaký čas, ovšem lidstvo už v té době vědělo, že je nezbytné nějakým způsobem upravit a sjednotit mezilidské vztahy a jednání, aby vůbec byla možná domluva mezi individui, k tomu je ale nutně upravit i hranice práv pro každého jedince zvlášť.

A teď si představme, že by nic z toho nebylo a nefungovalo? Jak bychom mohli žít?

Pro nás, co jsme zvyklí žít v souladu s právem, s pocitem, že jsme pod jeho ochranou, je nepředstavitelná jeho neexistence, ovšem ti, kteří i přes jeho přítomnost právo dokážou porušit by to představovalo určité výhody.

6) Miroslava: Musely by se postarat jiná moc či instituce

Představme si situaci ,keby prestalo napríklad fungovať rodinné právo. Proste vzbura sudcov, ktorí by sa rozhodli, že sa im už viac nechce pozerat' na to ako sa ničia ľudské životy.

Ako by na to reagovali páry, ktoré si myslia že vedľa seba už nedokážu vydržat' ani sekundu a chcú sa dať rozviest'?

Proste by si tieto svoje problémy museli vyriešiť sami, svojpomocne. Samozrejme, každý z nás by sa s touto situáciou vysporiadal inak.

Niektorí by to nebrali až za taký veľký problém, proste by si sadli za jeden stôl a snažili by sa vyriešiť túto situáciu rozhovorom , dohodou, či v najlepšej situácii aj mierom.

U iných by to asi nebolo také jednoduché. Nastali by hádky, dlhé ťahanice a život plný stresu ako tento problém vyriešiť. Mnohí by sa možno nad tento problém povzniesli, proste by to nechali tak a žili si svoje životy ďalej, oddelene, bez akýchkoľvek otázok, či odpovedí.

Ale čo by v tejto situácii robili deti? Mladiství, o ktorých sa rodičia zaviazali starať a pomáhať im v ich mladosti? Ako by si oni vymáhali výživné, či ako by si oni nárokovali na svoje práva? Kto by sa týchto mladých ľudí zastal, kto by im podal pomocnú ruku? Nestačilo by si asi sadnúť za jeden stôl s otcom, ktorý ma týra ani s matkou ktorá nemá záujem o moju existenciu. V krajine by stúpala kriminalita a počet bezdomovcov, na uliciach by sme stretávali ďalšie mladé zblúdilé duše bez nádeje na nápravu ich životov.

V tejto situácii by zrejme musela zasiahnuť nejaká vyššia moc. Musela by sa o to začať starať nejaká iná inštitúcia, ktorá by tieto problémy riešila. Ktorá by opäť nastolila prirodzenú rovnováhu v krajine.

Takže, či chceme alebo nechceme, či nás to obťažuje alebo nie musia existovať v našom živote určité mantinely, určité normy, ktoré nám dávajú možnosť dovoľavat' sa svojich práv a ktoré nám určujú naše povinnosti.

7) Jan: silní, drzí a chytrí by utlačovali väčšinu

Podle mého názoru, by vymizela veškerá demokratičnost a postupem času by se společnost rozdělila do skupin. Největší skupina těch, kteří žili pod útlakem jak skupiny silných tak skupiny drzých a chytrých. Skupinu silných si můžeme představit jako krále a jeho vojsko. Nikdo by se jim v přímém konfliktu nemohl rovnat, používali by hlavně sílu k zastrahování davu. Na opačné straně by byli zloději a ostatní renegádi, perfektně znající prostředí a žijící v utajení před silnými, ale i aby byli obávaní u nejpočetnější skupiny. Spoléhalo by spíše na kontakt s jednotlivcem více než s davem. Mezi silnými stejně jako mezi odpadlíky by probíhaly o vůdcovské postavení a tím i o moc. Důležitou roli by zde hrálo náboženství, které by zastrahovalo střední skupinu a drželo silně u moci, avšak spojení silných a kněžích by bylo neustále na važkách, protože obě skupiny by chtěly víc a víc moci.

8) Petra III.: lidé chovající asociálně by vycítili možnost

Co by se stalo, kdyby právní systém přestal fungovat?

Právní systém je pro stát a společnost velmi důležitý. Podle mého názoru, by se do popředí dostaly sociálně patologické jevy, které jsou nyní právním systémem odtlačeny na okraj společnosti. Lidé chovající se asociálně by

vycítili možnost, a jelikož by neexistovaly sankce za porušení práva, otevřela by se jim cesta, která pro ně dříve byla zavřená.

Část společnosti by se zkrátka přestala chovat, jak by se řeklo lidově „podle desatera“.

Mohla bych jmenovat mnoho příkladů jako například vzrůst domácího násilí, nejistotu po finanční stránce, neboť by šly ceny nahoru. Došlo by jistě k vzrůstu kriminality, jako jsme to mohli vidět již v minulosti.

Například v době tzv. sametové revoluce velmi kriminalita klesla.

Po období

nástupu nových sil, v tzv. **právním vakuu** naopak kriminalita prudce vzrostla.

Na závěr bych chtěla podotknout, že ani dnes nefunguje právní systém „na sto procent“.

9) Veronika: buď by nastoupil morální zákon, nebo zákon džungle, záleželo by na lidech samotných

Co by se stalo, kdyby právní řád přestal fungovat?

Jednoduše řečeno by mohl nastat docela velký zmatek. Především by se lidé stali vlastně **beztrestnými**. Mohli by si dělat, co se jim líbí, aniž by se museli obávat nějakého postihu. Zda by i za takové situace mohla společnost dále fungovat, nebo by se rozpadla kvůli nastalému „bezvůli“ a chaosu, by záleželo pouze na **síle morálky** jejích členů – zda by se i nadále dokázali chovat k sobě navzájem slušně a ohleduplně, tak aby ostatním lidem nijak neškodili, nebo by s vidinou beztrestnosti začali jednat pouze podle svých vlastních zájmů bez ohledu na to, zda tímto jednáním způsobí jiným lidem nějakou újmu. Osobně si myslím, že pravděpodobnější by byl spíše ten druhý a horší scénář.

V případě, že by nastala druhá situace – tedy že by lidé svou beztrestnost využívali k uspokojování pouze svých vlastních zájmů klidně i na úkor druhých lidí – by podle mě velmi brzy začalo platit staré známé pravidlo „oko

za oko, zub za zub“. Protože by se člověk neměl na koho obrátit, kdyby mu byla způsobena nějaká škoda a nechtěl to nechat „jen tak“, musel by si pravděpodobně tzv. zjednat spravedlnost sám. Ukradl jsi mi peníze? Dobrá, okradu tě taky. Nebo ti provedu něco jiného, jako pomstu. Lidé staří, nemocní nebo jinak bezbranní by se v takové společnosti stali v podstatě obětními beránky, protože by se proti případnému bezpráví na své osobě nemohli nijak bránit. Leda, že by „spravedlnost“ za ně vykonal někdo jiný.

Neexistence práva by tak mohla vést k **začarovanému kruhu opláčení** menších či větších křivd. K neustálým šarvátkám, jak by se lidé snažili sjednat nápravu své újmy po svém. Spory by se vlekly pořád dál a dál (i když mnohdy tomu tak je i za normálního fungování práva). A i kdyby chtěl nějaký člověk zůstat slušný a čestný, nakonec by se nejspíš stejně musel přizpůsobit obecnému „kodexu“, pokud by chtěl v takové společnosti vůbec přežít. Dalo by se říci, že by ve společnosti začal platit „zákon džungle“.

Samozřejmě by ale nemusela nastat jen ta nejhorší možná situace. Ve společnosti by mohl díky silné morálce jejich členů nadále vládnout pořádek i bez právního řádu. Nebo by alespoň většina lidí zůstala slušná a pouze malá část lidí (takových, kteří by k tomu měli „předpoklady“ i za fungování práva) by se uchýlila k chování výše zmíněnému. Jak jsem napsala již na začátku – chaos nebo pořádek - vše by záleželo pouze na lidech samotných.

10) Marcela: Pouze si právo jako předpis nahradí jinou formou dohledu, organizace a jistoty.

Co by se stalo, kdyby právo přestalo fungovat?

Pokud chápeme právo jako soubor předpisů napsaných tzv. černé na bílém (právě psaná podoba mu podle mne dává dostatečnou autoritu a závaznost), tzn. že se na něj můžeme kdykoliv odvolat nebo potvrdit jeho donucovací charakter, pak právě neexistence nebo znehodnocení této její podoby může způsobit pravý problém.

Znehodnocením pak rozumím ztrátu oné vymahatelné závaznosti.

Domnívám se, že v tomto případě by začal platit jiný systém autorit, než kterým právo v tomto směru bezesporu je. Ke slovu se pak dostávají systémy „předpsané“ podoby práva, např: právo zvykové či morálka. Lidé zvyklí na určitý dozor „shora“ se podle mne nezačnou chovat jako zvířata a dělat si, co se jim zamane.

Pouze si právo jako předpis nahradí jinou formou dohledu, organizace a jistoty.

Právo je totiž jakousi zárukou spravedlnosti, dává lidem pocit jistoty a ochrany před špatnostmi. Ne náhodou najdeme ve slově sPRAVEDlnost kořen slova právo. Dříve se právo odvozovalo od Boha, který mu dodával dostatečnou autoritu. Nyní mu tuto autoritu dodává důvěra v samotný právní systém a instituce. Pokud by tento systém a tím i právo v současní pojetí přestaly fungovat, pořád by setrvalo univerzální povědomí o tom, co je a není špatné, co by se mělo trestat a kdo má na co „právo“. Podle mého názoru má právo mnoho forem, a v určitý okamžik může přestat fungovat jen jedna jeho část nebo jeden způsob chápání tohoto pojmu. Právo ve svém určitém smyslu tu bude existovat vždy.

11) Pavla: zvykové právo tvoří základ společnosti; bez jistoty to nejde

Zvykové právo přenášené z generace na generaci tvořilo a dodnes tvoří základ každé společnosti i normativních právních aktů. Zvykové právo bylo utvářené především morálními hodnotami po dlouhé generace a nutně vedlo k sepsání či formalizaci těchto zvyků. Důkazů najdeme v historii mnoho, např. římský Zákon 12 desek nebo Chamurapiho zákoník.

Autority v jednotlivých kmenech byly postaveny na vědomostech, životních zkušenostech a vzájemném respektu rolí ve společnosti. Nebýt těchto pravidel nastavených lidmi toužícími po klidu a zamezení nečekaných převratů ve společnosti, k vytvoření formálních zákonů by nedošlo.

Téměř každý člověk chce mít ve svém životě alespoň minimální jistotu svého majetku a vlastního života. Vymizení řádu a společnosti respektovaného práva může být v některých situacích nevyhnutelné, stejně jako jeho znovunastolení. Lidem může být odepřeno právo na majetek či svobodu, ale nikdo nám nemůže vzít lidskou důstojnost a morální hodnoty, které jsou základem každého řádu.

12) Zuzana: Náboženství by nastoupilo jako normativní systém; svévole je dlouhodobě neudržitelná

CO BY BYLO, KDYBY PŘESTALO FUNGOVAT PRÁVO?

Společnost by se začala nově hierarchizovat – jako měřítko by sloužilo, co vše si člověk dělá podle svého chtění a svých přání. K takovému rozvrstvení by došlo díky přirozeně odlišným lidským povahám. Ti dominantní, otrlí a silní jedinci by v každodenním jednání překonávali ty submisivnější, skromnější a slabší. Jednotlivá vítězství by se načítala, jistota a suverenita lidí deroucích se nahoru by, podpořena každým jejich úspěchem, neustále rostla. Brali by postupně svévolně spravedlnost do svých rukou. Ti, co zpočátku o takový „post“ nestáli nebo ho nebyli schopni dosáhnout, by si pomalu sami kolem sebe utahovali pomyslnou smyčku –

původně neškodné a bezcenné ústupky by se postupně a především nenápadně staly nuceným podřízením, ze kterého by se dalo jen stěží vymanit, obzvláště v případě samotného jednotlivce.

Ale stav, kdy by panovala svévole několika jedinců, by pravděpodobně netrval navěky – utlačovaní by se dříve nebo později spojili dohromady a společně by se svým utlačovatelům postavili. Někteří z touhy dosáhnout sami výsadního postavení „všemocného“, jiní z touhy po rovnoprávnosti. Nejspíše by to vše vedlo ke znovuuštění práva, vytvoření nových závazných pravidel a zákonů.

Když se vrátím k celé podstatě mé „teorie“, napadá mě otázka, zdali by se nedala najít ještě jiná než povahová spojitost mezi lidmi, kteří by se stali „mocnými“, a naopak těmi, kteří by se stali „nemocnými“. Jako jedno z možných pojitek se nabízí náboženství, které ti určití lidé vyznávají – jistě budou jinak jednat jedinci vedení k radikalismu, než ti, kteří jsou vedeni k umírněnosti, odlišné jednání lze očekávat i od ateistů. Toto zcela určitě není jediný mechanismus, který by vedl k výše zmíněnému rozvrstvení lidí, ale mohl by být jedním z těch nejzásadnějších a nejdůležitějších.

13) Jakub: Zhroucení práva by vedlo pouze k nastolení jiné formy práva, pravděpodobně autoritářské

K čemu by vedlo zhroucení práva

Nefunkčnost práva není jednoduché si představit. Dokonce bych řekl, že **neexistence práva (obecně) není možná**. Tedy zhroucení práva v institucionální podobě by vedlo k nastolení pouze jiné formy práva.

Práva silnějšího? Práva staršího? Práva...? Těžko říct. Jedno je však jasné, lidé jsou ve své podstatě stádo ovcí, které potřebuje svého pastevce, jenž by je vedl, který by jim „lajnoval“ cestu.

Je pro ně přirozené a – i přes všechna omezení s tím spojená – daleko pohodlnější se nechat řídit někým jiným, než se rozhodovat na svou vlastní zodpovědnost.

Lidé se velice jednoduše upnou k nějaké „celebritě“ (či skupině), která bude silná, rozhodná, nebude si brát s ničím a nikým „servítky“. V podstatě bude autoritářská.

Takovou osobu budou lidé bezmyšlenkovitě následovat a velebit. Domnívám se, že v takovéhle době by také došlo k **rehabilitaci náboženství**, tudíž ona osoba v čele bude pravděpodobně vystupovat jako Boží prorok nebo přímo bude

zbožštěna. Minimálně se k podobnému statusu vypracuje.

Abych to shrnul. Jsem tedy přesvědčen, že zhroucení právního systému by vždy okamžitě (nebo velice rychle) vedlo k ustanovení jiné formy práva, která by se postupem doby opět institucionalizovala do podoby nám známé z dnešních dnů (především formou, zda i obsahem si netroufám tipovat).

14) Karel: Právo by znovu vzniklo

Pokud právem rozumíme systém ustálených vymahatelných společenských norem potom jeho absence či nefungování znamená buď neexistenci všeobecně přijatých norem, nebo neschopnost tyto normy vymáhat.

Podívejme se tedy na možnost, že ve společnosti nejsou přítomné všeobecně přijímané normy. Nebo řečeno jinak právo je přítomné v mnoha podobách tak jak si ho definují jedinci sami pro sebe a jak se ho snaží dle svých možností snaží uplatňovat v sociálních interakcích jichž se účastní. Slabou stránkou práva v této podobě je především jeho nepředvídatelnost a vymahatelnost založená na principu síly (ať už v podobě fyzické, ekonomické či jiné).

Východiskem by proto pro mnohé mohlo být vytváření jakýchsi skupin. Členové jednotlivých skupin by byli ti jejichž právní představy se shodují či výrazně překrývají. To by zřejmě vedlo k ustavení nějakého právního systému uvnitř skupiny, jemuž by se jeho členové bez větších potíží podrobili a díky čemuž by se stalo právo alespoň v rámci skupiny předvídatelné. Druhou funkcí takovýchto skupin by potom zřejmě byla podpora vlastních členů v interakcích s nečleny skupiny ve smyslu jak silná skupina tak silné právo.

Tyto skupiny by se potom zřejmě ze stejných důvodů jako předtím jednotlivci dále slučovaly (či pohlcovaly po vzájemných konfliktech) přičemž právo by bylo stále předvídatelnější, objektivnější a současně vzdálenější specifickým požadavkům jednotlivců.

Ve výsledku by potom mohl tento proces vést ke vzniku rozsáhlého (jak obsahově, tak geograficky a co do počtu obyvatel) právního systému jako je tomu třeba dnes na úrovni států.

Absence či nefungování práva tedy podle mého názoru vyústí v ustavení funkčního práva.

15) Eva: Ve společnosti by nedošlo k rozkladu, chaosu a anomii. Kromě práva totiž existují i jiné, paralelní systémy norem

Řadu lidí napadne, že by společnost přestala vypadat tak, jak na ni byli celý svůj život zvyklí. Je tomu ale vážně tak?

Nahlížím na právo jako na systém norem, který se najednou nevyhořel jen tak odnikud. Právo prošlo dlouhým vývojem a teprve až na jeho konci mělo takovou podobu, na jakou jsme dnes zvyklí. Právo muselo na

svém počátku vznikat z nějakého základu, který v určité formě přetrval dodnes. Právo totiž není jediným systémem, který pomáhá při řízení společnosti a rozhodně ho nepovažuji za systém nejstarší a jediný.

Podle čeho se lidé řídili ještě předtím, než někoho napadlo určitá pravidla zapsat a na základě určité moci vyžadovat jejich dodržování? I v dnešní době mají lidé zažitě i bez jakékoliv znalosti práva, že **některé věci se dělat smí a některé ne**, že nějaké chování je žádoucí a ceněné a jiné naopak trestuhodné. Tomuto vědomí se říká různě. Často užívaným pojmem bývá morálka ale můžeme se setkat i s takovými termíny jako je dobré vychování apod., i když ne vždy jde o synonyma. K tomu, abychom tento soubor pravidel či přesvědčení ovládali, nepotřebujeme žádnou znalost práva ani právo samotné. Víme to i bez něj a věděli to i lidé dávno předtím, než právo (v dnešní podobě) existovalo a přesně tak by to i bylo, kdyby právo přestalo existovat. Tyto vědomosti jsou a byly každému předávány v průběhu jeho socializace a to společně, ve kterém vyrůstal. Každé společenství předávalo svým novým členům tento soubor hodnot a pravidel a dohlíželo na jeho dodržování. Uplatňovalo při tom stejný systém jako dnešní právo – systém trestů a odměn. Od nežádoucího chování je tak jedinec odrazován ne vidinou několika let strávených za mřížemi ale strachem z odsouzení druhými, z vyloučení ze společnosti, z posměchu či pomluv. Naopak **žádoucí chování** je posilováno kladnými reakcemi okolí – pochvalou, uznáním, přijetím mezi sebe. V mnoha společenstvích – zejména těch menších – působí tyto tresty a odměny stále více, než tresty a odměny právní. Jsem přesvědčena, že většina lidí se stále řídí pravidly chování, které jim byly vštípeny v průběhu socializace, než aby své chování regulovali na základě znalosti právních předpisů.

Proto věřím, že bez existence práva **by ve společnosti nedošlo k rozkladu, chaosu a anomii. Kromě práva totiž existují i jiné, paralelní systémy norem, které by byly schopné do značné míry převzít jeho funkci.** Samozřejmě by to nebylo možné ve všech ohledech – bylo by jistě nemožné řídit například státní správu čistě na základě morálních pravidel, nicméně chování jedinců ve společnosti podle morálních pravidel by nebylo příliš odlišné od chování upravovaného právními normami. Podle mého názoru je tak společnost vybavena dalšími soubory pravidel, které umožňují její fungování i bez existence práva, a to přinejmenším na úrovni mezilidských vztahů.